

The page features a decorative design with three blue circles of varying sizes, each composed of concentric rings of different shades of blue. Two thin blue lines intersect at the top left, forming a large 'V' shape that frames the circles. A large blue circle is positioned at the bottom right, partially cut off by the edge of the page.

تفسیر یافته های پژوهش در مطالعات کیفی (۱)

درس روش تحقیق پیشرفته / جلسه ۷

فهرست مطالب

۳	اهداف کلی	۳
۳	۱ مقدمه ای بر تحلیل تحقیقات کیفی	۳
۳	۱,۱ ویژگی های پژوهش کیفی	۳
۴	۱,۲ تحلیل داده های کیفی	۴
۴	۱,۳ مراحل تحلیل داده های کیفی	۴
۴	۱,۴ مرحله توصیف	۴
۵	۱,۵ مرحله تحلیل	۵
۵	۱,۶ مرحله تفسیر	۵
۶	۲ افزایش ضریب اطمینان پژوهش های کیفی	۶
	Error! Bookmark not defined.	
۲,۱	مقدمه	۲,۱
۲,۲	مقبولیت	۲,۲
۲,۳	درگیری طولانی مدت و مشاهده مداوم	۲,۳
۲,۴	تلفیق در تحقیق	۲,۴
۲,۵	بازنگری ناظرین	۲,۵
۲,۶	همسانی	۲,۶
۲,۷	جستجو برای شواهد مغایر	۲,۷
۲,۸	مقبولیت پژوهشگر	۲,۸
۲,۹	تایید با قابلیت تصدیق	۲,۹
۲,۱۰	انتقال پذیری و تناسب	۲,۱۰
۱۱	خلاصه	۱۱
۱۲	منابع	۱۲

اهداف کلی

در تدوین این درس اهداف کلی زیر مد نظر است :
انتظار می رود پس از خواندن مطالب این نوشتار به اهداف زیر نائل آید.

۱. آشنایی با ویژگی های تحقیق کیفی
۲. آشنایی با مراحل جمع آوری داده های کیفی
۳. آشنایی با مراحل تحلیل داده های کیفی

شناسه جستار

عنوان جستار:
تفسیر یافته های پژوهش در مطالعات کیفی (۱)

نویسنده: دکتر ریتا رضایی

هیئت علمی مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی
آخرین تاریخ به روز رسانی: ۱۳۹۰/۵/۱۹

طراح آموزشی: دکتر مانوش مهرابی

ویرایش: زهرا صفاری

کارشناس مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی

با همکاری:
مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی
قطب علمی آموزش الکترونیکی
دانشگاه علوم پزشکی شیراز

۱ مقدمه ای بر تحلیل تحقیقات کیفی

➤ مفاهیم کلیدی

۱. تحقیق کیفی یک مطالعه کلی نگر بوده که به روش های متنوعی قابل اعمال می باشد.
۲. هدف از اجرای پژوهش های کیفی بدست آوردن یک درک عمیق نسبت به موضوع مورد نظر می باشد.

➤ اهداف یادگیری

- شما پس از مطالعه مطالب این نوشتار قادر خواهید بود:
۱. مراحل انجام تحقیق کیفی را شرح دهید.
  ۲. مراحل توصیف، تحلیل و تفسیر داده های کیفی را توضیح دهید.

۱,۱ ویژگی های پژوهش کیفی

اگر چه تحقیق کیفی سبک های مختلفی دارد ولی این سبکها دارای اشتراکات زیادی هستند. پژوهشگرانی که تحقیق کیفی انجام می دهند شش ویژگی عمده و مشترک برای انواع تحقیقات کیفی قائل هستند:

- (۱) اعتقاد به واقعیات متعدد .
- (۲) تعهد به پیروی از شیوه ای که به فهم پدیده مورد نظر بیانجامد.
- (۳) اهمیت دادن به دیدگاههای مشارکت کنندگان در تحقیق.
- (۴) هدایت تحقیق به گونه ای که شرایط طبیعی پدیده مورد نظر را حتی الامکان مختل ننماید.
- (۵) اهمیت دادن به شرکت محقق در تحقیق.
- (۶) انتقال آنچه که محقق از پدیده درک کرده به صورت گزارش ادبی و غنی از بیانات مشارکت کنندگان در تحقیق.

۱,۲ تحلیل داده های کیفی

معمولاً پس از جمع آوری همه داده ها، محقق به تحلیل آنها می پردازد. مقدار داده های جمع آوری شده و نحوه ذخیره سازی آنها بر این مرحله تاثیر دارد. برای تحلیل داده ها باید کاملاً در آنها غوطه ور^۱ گردید. این کار نیاز به تعهد کامل، فهم اطلاعات و نیز تخصیص زمان قابل ملاحظه برای خواندن، درک مستقیم، تحلیل و ترکیب داده ها و گزارش دهی اکتشافات دارد. تحلیل داده ها در تحقیقات کیفی در واقع با جمع آوری داده ها شروع می شود. محقق با هر مصاحبه یا مشاهده که انجام می دهد باید داده ها را مرور کند تا دریابد، چه سوالات دیگری لازم است پرسیده شود. یا چه توصیفی از اطلاعات می توان کرد. محقق باید به دقت به آنچه می شنود، می بیند و تجزیه می کند توجه نماید تا معنای آن را کشف کند. در واقع عمل چرخه ای سوال کردن و سپس رسیدگی^۲ یا مورد تأیید قرار دادن بخش مهمی از جمع آوری داده ها است. علاوه بر تحلیلی که محقق در طی مطالعه صورت می دهد در پایان جمع آوری، داده ها هم باید یکبار دیگر در اطلاعات غوطه ور شود، و بعد نتیجه گیریهای قبلی را مورد سوال قرار دهد. که چرا چنین نتیجه ای در این شرایط ایجاد شده است. معمولاً تحلیل زمان زیادی را به خود اختصاص می دهد. محقق ممکن است هفته ها و ماهها را در این مرحله بگذراند.

۱,۳ مراحل تحلیل داده های کیفی

مراحل تحلیل داده های کیفی طی سه مرحله انجام می شود:

۱. مرحله توصیف
۲. مرحله تحلیل
۳. مرحله تفسیر

۱,۴ مرحله توصیف

در این مرحله محقق با خواندن و بازخوانی مکرر یادداشت ها و نسخه ها و به یادآوری مشاهدات و تجربیات و گوش دادن مکرر و نسخه برداری^۳ از نوارهای صوتی و تصویری غرق در اطلاعات می شود. در این مرحله تعامل پویایی بین محقق و داده ها برقرار می شود و هر بار افکار جدیدی به ذهن او می رسد. از این رو این مرحله را مرحله تفکر واکنشی^۴ نیز می نامند. محقق باید این افکار را با گذاردن در پرانتز از اصل داده ها جدا نماید. کار مهم محقق در این مرحله کد گذاری داده ها است. این کد ها نشانه هایی هستند که به تشخیص مقوله های موجود در داده ها کمک می کنند. هر بار که محقق به کد گذاری یا اصلاح کدها می پردازد افکار و بینش های جدیدی برای او حاصل می شود. اگر چه محقق کیفی معمولاً از اعداد استفاده چندانی نمی کند، ولی شمارش کدها می تواند به قضاوت و تعیین الگوهای موجود در داده ها و سازماندهی و نیز به نمایش آنها کمک کنند.

¹ - Immersed

² - verifying

³ -transcript

⁴ - reflective thought

۱,۵ مرحله تحلیل

این مرحله فراتر از توصیف بوده و به روشهای مختلف منجر به تغییراتی در شکل داده ها می شود.

معمولاً مرحله تحلیل، شامل خوشه‌بندی داده های (کدها) مشابه است. در بسیاری از روش‌های کیفی این ایده‌های خوشه بندی را تم^۵ می‌نامند که در واقع واحدهای معنایی هستند که در ساختار داده ها وجود دارند. در این مرحله تاکید بر روی تشخیص متدها و الگوهای موجود در داده ها و روابط میان آنها است.

مطالعه عصاره داده ها و وقایع باعث می‌شود کلمات کلیدی فرایندها یا خصوصیات مهم و اساسی داده ها برای محقق مشخص گردد. در این مرحله نیز یادآورنویسی^۶ دارای ارزش زیادی است. محقق هر ایده و فکری جدیدی را هرچند که مبهم باشد، به محض ظهور به ذهن باید به رشته تحریر در آورده. او باید در پایان این یادآوری ها را بررسی و به عنوان بندی نموده و توسط کدهایی به داده ها ارتباط دهد. در هنگام مشاهده و جمع آوری داده ها محقق ممکن است داستانهایی را که مشارکت کنندگان بیان کرده‌اند ثبت کرده باشد، این داستانها نقشی سازنده در فهم پدیده مورد نظر دارند. و جمع آوری آنها به تعمیق بینش محقق کمک می‌کند.

۱,۶ مرحله تفسیر

در این مرحله، محقق تفسیر خود را در این مورد که داده ها حاکی از چیست؟ ارائه می‌دهد. تمرکز این مرحله بر آن است که محقق به فهم و توضیحی فراتر از آنچه قطعی به نظر می‌رسد دست یابد. همچنین در این مرحله مفید بودن و کاربرد یافته ها در بالین مورد توجه قرار می‌گیرد، و نیز محقق سعی در تئوریزه کردن یافته ها می‌کند.

همچنانکه مطالعه به پیش می‌رود و روابط میان مقوله ها، مشارکت کنندگان، اعمال و وقایع خود را نشان می‌دهند، محقق به فرضیهایی می‌رسد که می‌تواند از آنها برای ایجاد قضایای آزمایشی^۷ استفاده کند. او این قضایا را نوشته و ذخیره می‌نماید. و تدریجاً یک تئوری آزمایشی را شکل می‌دهد. او باید بکوشد تا این تئوری را به صورت نقشه و نموداری نشان دهد. اگر چه این کار مشکل است و به کار زیادی نیاز داد. آنگاه او باید روایی پیش بینی تئوری خود را آزمون کند. البته یافتن راههایی برای این کار مشکل است.

➤ آزمون

۱. تفکر واکنشی مربوط به کدامیک از مراحل تحلیل داده های کیفی است:

الف) توصیف

ب) تحلیل

ج) تفسیر

د) همه موارد فوق

گزینه " الف " صحیح است

⁵ - Theme

⁶ -memoing

⁷ - tentative propositions

۲ افزایش ضریب اطمینان پژوهش های کیفی

➤ مفاهیم کلیدی

۱. هدف از تحلیل داده های کیفی افزایش ضریب اطمینان این پژوهش ها می باشد.
۲. جمع آوری داده های دقیق باعث افزایش پذیرش داده ها می شود.
۳. افزایش مقبولیت پژوهش های کیفی به اشکال تفاوت امکان پذیر است.
۴. تلفیق یکی از مراحل اساسی در افزایش مقبولیت داده های کیفی است.

➤ اهداف یادگیری

- شما پس از مطالعه مطالب این نوشتار قادر خواهید بود:
۱. راه های افزایش مقبولیت داده های کیفی را نام ببرید.
  ۲. شرایط افزایش اطمینان و اعتماد را در پژوهش کیفی توضیح دهید.
  ۳. راهکارهای افزایش مقبولیت داده های کیفی را شرح دهید.
  ۴. مزایا و محدودیت های راهکارهای افزایش مقبولیت را توضیح دهید.

۲,۱ مقدمه

با رواج روز افزون پژوهش های کیفی، بعضی نگرانی ها در مورد پایین بودن ضریب اطمینان این پژوهش ها افزایش می یابد. عده ای هنوز پژوهش های کیفی را به چشم یک داستان واقعی یا حتی تخیلی نگاه می کنند. مطمئناً همانقدر که پژوهشگران کمی برای یافتن داده های واقعی در تلاشند، پژوهشگران کیفی در صددند تا یافته هایشان بازتاب تجارب حقیقی انسان باشد. دقت و وضوح در توضیح پدیده مورد بررسی، اهمیت پدیده، پیش فرضها، فلسفه مطالعه، زمینه و شرایط محیط تحقیق، نقش محقق، ملاحظات اخلاقی، روش های نمونه گیری، خصوصیات مشارکت کنندگان، روش های جمع آوری و تحلیل داده ها، توسعه تئوری تحقیق، نتیجه گیریها و کاربردهای عملی و بالینی تحقیق و نیز مرور بر مطالعات و پیشنهادهای برای مطالعه بیشتر از اهمیت ویژه ای برخوردار است. به عبارتی محقق باید مراحل تحقیق را چنان ثبت نماید که خواننده مطمئن شود که ثبت داده ها و سایر مراحل به دقت انجام شده اند.

۲,۲ مقبولیت

داده ها و یافته های پژوهش کیفی باید قابل پذیرش بوده و قابل اعتماد باشند و این در گرو جمع آوری داده های حقیقی است. معمولاً روش هایی که برای افزایش میزان پذیرش داده های پژوهشی انجام می شود، مداخلات و توجیهاتی است که در روش شناسی پژوهش صورت می گیرد. درگیری مداوم^۸ استفاده از تلفیق در تحقیق^۹، بازنگری ناظرین^{۱۰}، جستجو برای شواهد مغایر^{۱۱} و مقبولیت پژوهشگر^{۱۲} کارهایی است که برای مقبولیت پژوهش کیفی انجام می گیرد.

^۸-prolonged engagement & persistent observation

^۹-triangulation

^{۱۰}-external checks

^{۱۱}-searching for disconfirming evidence

^{۱۲}-researcher credibility

۲,۳ درگیری طولانی مدت و مشاهده مداوم

تخصیص زمان کافی برای جمع آوری داده ها موجب عمیق تر و در نتیجه حقیقی تر شدن داده ها می گردد. بررسی مداوم، همچنین حس ارتباط پژوهشگر می تواند درک فرهنگ، زبان یا دیدگاه مورد بررسی را تسهیل نماید و داده های مقبولی را در اختیار بگذارد. درگیری مداوم، وسعت اطلاعات و حس سلوک عمق اطلاعات را افزایش خواهد داد، چرا که به این ترتیب پژوهشگر زوایای بیشتری از موضوع مورد نظر را بررسی خواهد نمود و اطمینان و اعتمادی که مشارکت کنندگان به او دارند پشتوانه تامین داده های حقیقی و مقبولیت پژوهش خواهد بود.

۲,۴ تلفیق در تحقیق

تلفیق می تواند متضمن مقبولیت داده ها باشد. انواع آن تلفیق داده ها، تلفیق پژوهشگر، تلفیق در نظریه ها و روش ها می باشد.

❖ تلفیق داده ها

تلفیق داده ها استفاده از چندین منبع (زمان، مکان، و شخص) برای افزایش اعتبار نتیجه پژوهش است. مثلاً در تلفیق زمانی به جای اینکه پدیده ها را مطلق و غیر قابل تغییر فرض کنیم در زمانهای متوالی پدیده ها را بررسی نمائیم. اصولاً گاه مشارکت کنندگان در مصاحبه ها و یا مشاهدات، بیانات و رفتارهای متفاوتی دارند و این امر در مصاحبه ها بیشتر به چشم می خورد. مشارکت کنندگان ممکن است هر بار داستان زندگی خود را به گونه ای متفاوت با قبل بازگو کنند و گفتارشان از یک جلسه به جلسه دیگر متفاوت باشد. چون زمان یا هر عامل دیگری موجب شده نگاه دیگری به قضایا داشته باشند. در اینجا پژوهشگر به علت تفاوت دیدگاه های مشارکت کنندگان می اندیشد. یافتن علت موجه برای این تفاوت و یا تضاد، تضمینی بر مقبولیت داده هاست. گاه پدیده را در مکانها و شرایط مختلف بررسی می کنیم و این تفاوتها ناشی از تفاوت در مکان و شرایط است.

❖ تلفیق افراد

تلفیق افراد شامل جمع آوری اطلاعات از افراد و گروهها، با تاکید بر بررسی پدیده تحت تاثیر تعداد افراد و آثار گروه است. تلفیق پژوهشگران، استفاده از دو یا چند پژوهشگر ورزیده برای تحلیل و تفسیر اطلاعات است تا احتمال هر گونه سوگیری و تعصب و تک بعدی نگری را کاسته و امکان بهره گیری از افرادی با تجارب مختلف در پژوهش را فراهم آورد.

❖ تلفیق نظریه ها

تلفیق نظریه ها و بهره گیری از نظریه های مختلف می تواند موجب بلوغ فکری و احاطه پژوهشگر شود و احاطه او بر موضوعات مختلف و عوامل متعددی که احتمالاً بر موضوع مورد بررسی تاثیر خواهند گذاشت را افزایش می بخشد. در واقع مشابه روایی سازه در پژوهش کمی است.

❖ تلفیق روش های

تلفیق روش های مختلف گردآوری داده ها مثل مصاحبه، مشاهده، خاطره نویسی و یا ترکیب روش کیفی با کمی شانس انطباق تصویر حاصل از پژوهش را با تصویر واقعی پدیده افزایش می دهد. همچنین می توان از انواع ترکیبی تلفیق در پژوهش نیز بهره جست.

۲,۵ بازنگری ناظرین^{۱۳}

یک راه دیگر برای مقبولیت داده ها استفاده از نظرات تکمیلی همکاران و مرور دست نوشته ها توسط مشارکت کنندگان است. ارائه نتایج و تجزیه و تحلیلها و خلاصه پژوهش به دیگران به منظور جلب نظرات تکمیلی و انتقادی آنان و توجه به اینکه آیا درک پژوهشگر با دیگران مشابه است انجام می شود. در صورتی که افراد ناظر در زمینه پژوهش صاحب نظر باشند. بسیار مناسب و به جا خواهد بود.

نظرات کسانی که ممکن است دیدگاه‌های تازه‌ای در مورد پدیده رفتار، تجربه و یا فرهنگ مورد نظر داشته باشند نیز سودمند خواهد بود. پژوهشگر می‌تواند از مشارکت کنندگان درخواست کند که یافته‌ها را مرور کنند و همسانی آنها را با تجارب خود کنترل نمایند و نظر سنجی از مشارکت کنندگان در تحقیق نیز نوعی ارزیابی روایی توسط کسانی است که رابطه مستقیمی با یافته‌ها دارند، تا ببیند آیا این متون همان انعکاس تجارب آنهاست، یا خیر. این کار می‌تواند به طور رسمی با ارائه گزارش کتبی پژوهش و یا به طور غیر رسمی و در روند پژوهش جریان داشته باشد. گاهی اوقات مشارکت کنندگان ضمن تاکید اینکه متن نوشته شده حاصل اظهارات خود آنهاست، مایل هستند نظرات متفاوتی ابراز نمایند. این از مشکلاتی است که در پژوهش‌های کیفی و به ویژه وقتی از مصاحبه استفاده می‌شود، وجود دارد.

میزان ارتباط و درگیری عمیق و تجارب قبلی پژوهشگر با موضوع پژوهش و مشارکت کنندگان می‌تواند بر مقبولیت داده‌ها دلالت کند. مثلاً در مورد بررسی مکانیسم‌های سازگاری در مبتلایان به ایدز، وقتی پژوهشگر خود مبتلا به ایدز باشد و یا هر تجربه شخصی دیگر در مورد بیماری ایدز داشته باشد، بر صحت و دقت اطلاعات جمع‌آوری شده اثر دارد و می‌تواند مقبولیت و پذیرش را بیافزاید.

۲,۶ همسانی^{۱۴}

همسانی در واقع ثبات و پایایی داده‌ها در زمان و شرایط مشابه است. مفهوم آن مشابه پایایی در پژوهش‌های کمی است. شبیه‌سازی، مرحله‌ای^{۱۵} مشابه دو نیمه کردن^{۱۶} آزمون در انواع روش‌هایی است که در پژوهش‌های کمی برای سنجش پایایی آزمون به کار می‌رود. یک گروه از محققین به دو نیمه تقسیم می‌شوند و مستقل از گروه دیگر منابع اطلاعات را مورد پژوهش قرار می‌دهند و در نهایت داده‌ها و نتیجه‌گیریها با هم مقایسه می‌شوند، البته پاره‌ای هماهنگی‌های اولیه برای یکسان بودن چارچوب پژوهش ضروریست. در طبقه بندی نهایی نکات به دست آمده باید مشابه یا بسیار نزدیک هم باشند یا حداقل متضاد نباشند.

راه دیگر ارزیابی همسانی، نظارت خارجی است، به این معنی که داده‌ها را به پژوهشگری که ارتباطی با پژوهش نداشته و به منزله یک ناظر خارجی است، می‌دهیم تا ببینیم آیا او نیز درک مشابهی از داده‌ها خواهد داشت؟ آیا او نیز از این داده‌ها همین نتیجه را خواهد گرفت؟ در این زمینه تحت عنوان ویژگی تعیین نیز بحث خواهد شد.

عده‌ای معتقدند پژوهش کیفی، پژوهشی هنرمندانه است یا دست کم همانقدر که علم است، هنر هم هست. به این ترتیب چون هنر بدیع است، انتظار قابلیت تکرار در مصاحبه‌ها و مشاهده‌های کیفی به جا نخواهد بود. کار هنری تازه و بکر است و با خلاقیت خاص خود نمایی کلی از یک مجموعه را به دست می‌دهد، بدون اینکه به جزئیات بپردازد. پس هیچ دو پژوهشگر نتایج یکسان نخواهند گرفت، چون فلسفه و اندیشه آنها متفاوت است و هر یک جوانب متفاوتی از پدیده یا تجربه یا فرهنگ مورد نظر را خواهند دید. از سوی دیگر، خود پدیده و تجربه مورد نظر نیز مشمول مرور زمان و تاثیر مکان و سایر شرایط دیگر شده و ممکن است، حکایت دیگری داشته باشد. در پژوهش‌های کیفی تاکید بر انحصاری بودن تجارب است و حتی وقتی تمام شرایط یکسان و مشابه خلق شود نباید انتظار نتایج مشابه را داشته باشیم.

۲,۷ جستجو برای شواهد مغایر^{۱۷}

جستجوی منظم و کامل پژوهشگر می‌تواند صحت یافته‌ها را افزایش دهد. پژوهشگر بدون سوگیری با استفاده از یافته‌های مخالف می‌تواند، از آنها جهت اصلاح فرضیه پژوهش خود و تعمیم پذیری بیشتر، بهره‌جوید.

¹⁴ - dependability

¹⁵ -step wise replication

¹⁶ - split half technique

¹⁷ - searching for disconfirming evidence

۲,۸ مقبولیت پژوهشگر

در پژوهشهای کیفی، پژوهشگر علاوه بر اینکه طراح و تحلیلگر پژوهش است، ابزار جمع آوری اطلاعات نیز هست، بنابراین مهارت، تجربه، دقت و کاردانی او می تواند تأثیر بسزایی در نتیجه پژوهش داشته باشد. از اینرو عده ای معتقدند که گزارش پژوهش کیفی باید اطلاعاتی در مورد محقق برای خواننده فراهم آورد.

۲,۹ تایید با قابلیت تصدیق^{۱۸}

تعیین وقتی حاصل می شود که اگر گزارشات و دست نوشته ها و یادداشت های پژوهش به پژوهشگر دیگری داده شود هر دو نفر یافته های مشابهی استخراج کنند. تعیین ویژگی پژوهشگر نیست، بلکه ویژگی داده های پژوهش است گر چه نقش عینی نگری و بیطرفی پژوهشگر نیز بر تعیین داده ها غیر قابل انکار است، نظارت مداوم از ابتدا تا انتهای پژوهش می تواند هم تعیین و هم همسانی را افزایش دهد.

عینیت در پژوهش های کمی مفهوم علمی دارد، یعنی مجموعه ای از زنجیره های علیت، اما در پژوهش کیفی به جای واژه عینیت^{۱۹} "خنثی خنثی بودن"^{۲۰} یعنی عاری بودن از سوگیری در روند و یا نتایج پژوهش استفاده می شود. تعیین در پژوهش کیفی ممکن است عینی یا ذهنی باشد و هیچ قانون و دستورالعملی نمی تواند حقیقتی را که بدون تحریف، بیان و بررسی می شود محدود نماید. ذهنیت، همان اعتبار و احترام عینیت را دارد.

۲,۱۰ انتقال پذیری و تناسب^{۲۱}

معیار بعدی مورد توجه در پژوهشهای کیفی، قابلیت انتقال و تعمیم نتایج حاصله به سایر گروه ها و محیط های مشابه است. در پژوهش های کمی معیارهای آماری بیانگر قابلیت تعمیم است اما در پژوهش کیفی، قضیه به کلی تفاوت دارد، چون اساس نمونه گیری و روش های آماری متفاوت است. به بیان دیگر، پژوهشگر کمی در صدد شناخت توزیع پدیده، رفتار، تجربه و ... است. در صورتیکه پژوهشگر کیفی ماهیت پدیده را بررسی می کند و با اعتقاد به تعداد واقعیت های^{۲۲}، احتمالی هیچ اصراری در تثبیت پدیده ها ندارد.

در پژوهش کمی نمونه ها تصادفی انتخاب می شود، حجم نمونه، چارچوب نمونه گیری و روش های آماری نکاتی اساسی در صحت یافته های پژوهش اند و برعکس در پژوهش کیفی، تعداد کمی نمونه، از حجم وسیعی انتخاب و عمیقاً مورد مصاحبه یا مشاهده قرار می گیرند.

چارچوب نمونه گیری وجود ندارد، نمونه گیری نیز تا وقتی پژوهشگر به تکرار و اشباع در گفته ها، دیده ها و یافته ها برسد، ادامه می یابد هر فردی که انتخاب می شود ذره ای تجربه منحصر به فرد از دنیایی تجربه است و بنابراین قابلیت تعمیم معنایی ندارد.

در مقابل بعضی معتقدند گرچه تعمیم، همیشه درست نیست، اما نتایج پژوهش کیفی نیز می تواند قابل تعمیم باشد. پژوهشگر ضمن اینکه ادعا نمی کند که نتایج پژوهش او بطور مطلق صحیح است آنرا حقیقتی بزرگ که با کذبی کوچک آمیخته است می داند، تلاش می کند تا قابلیت انتقال و تناسب یافته ها را افزایش دهد.

تورش سرشناسان از رایجترین خطاهایی است که انتقال پذیری نتایج پژوهش را می کاهد. از آنجاییکه افراد سرشناس، برجسته و خوش ارتباط هم بیشتر امکان مشارکت در پژوهش و هم امکان جلب و حتی تسلط بر افکار پژوهشگر را دارند، احتمال دارد بیش از آنچه باید به داستان ها و

18 - confirm ability

19 - objectivity

20 - neutrality

21 - transferability = fittingness

22 - multiple reality

گفته هایشان اهمیت داده شود. در پژوهشهای کیفی بیش از آنکه به این توجه شود که نمونه ها نمایانگر کل جامعه است به این توجه می شود که اطلاعات کسب شده، نشانگر کل اطلاعات موجود باشد در پژوهش کیفی، پژوهشگر باید تمام جوانب رفتارها، وقایع و تجارب زنده را بشناسد و آنها را مورد توجه قرار دهد. استفاده از واژه تناسب نیز به همین دلیل است یعنی تجربه ای که از درون افراد استخراج شده، باید به اندازه و متناسب آن چیزی باشد که در خارج مشهود است.

➤ آزمون

۱. در پژوهش های کیفی واژه معادل عینیت کدامیک از راه های زیر می باشد؟

الف (مقبولیت   ب (تصمیم پذیری

ج (خنثی بودن   د (قابلیت انتقال

گزینه "ج" صحیح است

۲. تخصیص زمانی کافی برای جمع آوری داده باعث می شود:

الف (داده های حقیقی تری جمع آوری گردد.

ب (زوایای مشترکی مورد بررسی قرار گیرد.

ج (ارتباط پژوهشگر و مشارکت کنندگان تسهیل شود.

د (همه موارد

گزینه "د" صحیح است

خلاصه

تحقیقات کیفی نوعی مطالعه کلی نگر بوده که هدف از آن کسب یک درک عمیق نسبت به موضوعات مورد بررسی می باشد. در تحلیل داده های کیفی سه مرحله توصیف، تحلیل و تفسیر وجود دارد که به تفصیل درباره آن به بحث پرداخته شده است.

منابع

۱. روش‌های تحقیق کیفی، دکتر محسن ادیب حاج باقری، دکتر سرور پرویزی، دکتر مهوش صلصالی، ۱۳۸۹.